SECESIUNE ŞI GLOBALIZARE

drd. Corina MIHĂESCU

Într-un remarcabil, ca valoare teoretică şi de previziune, studiu, elaborat în septembrie 1949, Anton Golopenția afirma la un moment dat următoarele: „După ce progresul mijloacelor de comunicație a apropiat continentele şi țările şi a făcut ca planeta să devie o lume unică, astfel de secesiuni pun în cauză celelalte state din toate continentele".[1]

Vorbind despre „secesiuni", autorul o avea în vedere în primul rând pe aceea produsă în Rusia anului 1917 şi extinsă, ca o consecință a celui de-al doilea război mondial, într-o bună parte a Europei centrale şi răsăritene şi chiar a Asiei. El însuşi victimă a acestei secesiuni, căci la vremea când îşi redacta studiul împlinea un an de când rămăswese, practic, pe drumuri, silit a demisiona de la conducerea, şi în general din Institutul de Statistică, chiar de către unul din cei pe care îi îndrumase cândva în cercetările monografice aflate sub semnul programului inițiat de Dimitrie Gusti (fostul său student, Miron Constantinescu). Peste câteva luni, în ianuarie 1950, urma a fi arestat de la masa de lucru de la Biblioteca Academiei, iar peste doi ani, în septembrie 1951, avea să-şi sfârşească zilele în închisoarea Jilava, la numai 42 de ani.

Cazul său este numai unul dintr-o lungă serie neagră, un domeniu în care, din păcate, România s-a remarcat, cel puțin în spațiul european supus „secesiunii".

O dată această secesiune încheiată, prin ceea ce Golopenția prevedea atunci, în septembrie 1949, că va fi „pacea americană din anul 2000" (în realitate această „pace americană" s-a produs ceva mai devreme, la Malta, în 1989), tendința către o lume unică, întreruptă pentru țările din această parte a Europei pentru o perioadă de peste cinci decenii, urma, în opinia sa, a fi reluată.

Timpul avea să-i dea dreptate în multe privințe acestui intelectual român, rămas un vizionar chiar şi sub semnul propriului său destin tragic (sau poate cu atât mai mult), pe de o parte, grăbind sfârşitul secesiunii pentru lumea căreia îi aparținuse şi amplificând anticipata tendință de reluare a globalizării (ca urmare, îndeosebi, a unui nou salt tehnologic, de o amploare imposibil de anticipat), pe de altă parte, făcând să apară în calea acestei mai accentuate tendințe obstacole şi fracturi, ale căror puncte de plecare numai în parte Anton Golopenția le putea atunci prevedea.

De fapt, **globalizarea** sau **mondializarea** nu reprezintă, din anumite puncte de vedere, o noutate absolută.

Este vorba, în fond, de un proces cu mult mai vechi, care a evoluat şi s-a redefinit în timp, atât sub aspectul spațiului în care s-a putut manifesta în perioade istorice succesive (conform unui anumit nivel de cunoştințe, unor credințe şi concepții specifice), cât şi sub acela al conținutului influențat, la rândul său, de asemenea elemente.

Faptul că lucrurile au stat în felul acesta este dovedit astăzi, când odată cu sfârşitul „secesiunii" şi cu reluarea tendinței către o „lume unică" (despre care vorbea Anton Golopenția Golopenția în anul 1949), observăm, în ceea ce ne priveşte, că se manifestă, în principal, două tendințe: **una generală**, prezentă pretutindeni în lume (cu excepția, în mai mare sau în mai mică măsură, a societăților aflate încă, dintr-un motiv sau altul, sub semnul secesiunii) şi **alta locală** (națională sau regională), reprezentând, de fapt, reluarea anumitor detalii specifice unor faze anterioare ale procesului, datând din vremea când, în mentalitatea colectivă, contururile lumii se reduceau, în esență, la acelea reprezentând doar o anumită parte (zonă sau regiune geografică) din aceasta.

Argumente în favoarea valabilității unor asemenea remarci pot fi aduse din mai multe domenii, între care acela al culturii şi civilizației populare ni se pare a fi unul dintre cele mai semnificative.

A existat, astfel, o perioadă, şi nu scurtă, ci întinsă pe durata câtorva secole, în care tendința globalizării, aflată pe atunci în faza manifestării ei zonale (regionale), s-a exercitat, în cazul nostru, printr-un anumit aflux de realități şi termeni orientali (determinat într-o mare măsură de situația politică, dacă avem în vedere intensitatea sa atât de diferită la sud şi est de Carpați, pe de o parte, la nord sau vest de Carpați, pe de alta).

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

Concretizat în elemente de provenienţă turcă (iar în turcă, cel mai adesea, de provenienţă arabă sau persană), identificabil întotdeauna şi în alte limbi din regiune (bulgară, sârbă, albaneză, greacă), nu de puţine ori chiar în toate aceste limbi, s-a propagat la români, de obicei, prin intermediul uneia din limbile vecine enumerate mai sus (spunem „vecine", avându-i în vedere atât pe românii nord-dunăreni, cât şi pe cei sud-dunăreni).

În diferite componente ale domeniului care ne interesează, acest aflux oriental s-a concretizat de-a lungul timpului în termeni deveniţi importanţi, unii consideraţi acum chiar indispensabili pentru înţelegerea autenticităţii şi specificului acestor componente. Este cazul, spre exemplu, al unor termeni precum **cioban** (păstorit), **basma, dirmea** (în Moldova **grimea**), **fotă, gherdan, ipingea, imurluc, maramă, năframă, testemel** etc. (port), **bagea, cerdac, culă, geam, iatac, hogeag** etc. (arhitectură), **caval, cobuz, cobză, nai, muscal, gempara, manea** etc. (muzical).

Unii dintre aceşti termeni aparţin sau au aparţinut atât domeniului civilizaţiei rurale, cât şi aceluia al civilizaţiei urbane, situaţie pe care o putem constata şi în cazul unui termen generic, precum **mahalá**, care în bulgară (**mahalá**), albaneză (**mahállë**), sârbă (**máhala**), neogreacă (**mahalá**) mai poate fi atestat şi astăzi (ca în româna de acum trei secole), atât cu sensul de „parte mărginaşă a unui oraş", cât şi cu acela de „parte mărginaşă a unui sat", ceea ce aminteşte mai bine de semnificaţia sa iniţială, din arabă şi turcă, de „tabără, grup de locuinţe provizorii (corturi) ale unei populaţii (nomade), adesea alogene, aşezate la periferia unei localităţi".

Revenind la cele două tendinţe despre care vorbeam mai sus, este limpede, într-un domeniu ca cel muzical, spre exemplu, că asistăm, pe de o parte, la o tendinţă generală, de asimilare a unor influenţe cu răspândire globală, pe de alta, la revigorarea unei realităţi mai vechi, aflate în urmă cu două-trei decenii pe cale de dispariţie, spre exemplu, **manelele** (sing. **maneaua**) <tc. **mané**, „cântec popular" (trecut şi în bg., srb. **ma(a)ne**, **mané**), o revigorare care, prin intensitatea ei surprinzătoare, dacă nu chiar unică în zonă, dovedeşte nu numai că „drumul Stanbulului" s-a redeschis cel dintâi, dar şi că **mahalaua**, departe de a fi dispărut, în condiţiile deceniilor de „secesiune", a progresat tenace şi spectaculos, câştigând poziţii pe care statutul şi semnificaţiile ei iniţiale nu le-ar fi putut în vreun fel anticipa.

Există şi alte cazuri, când fenomene mai vechi, datorate, la timpul lor, unor tendinţe de regionalizare sau pur şi simplu unor influenţe locale, sunt contrapuse unor fenomene actuale, explicabile prin tendinţa generală din prezent.

Mi-a fost dat, spre exemplu, să aud în anii din urmă, la postul naţional de radio, într-o anumită zi din luna februarie, o întrebare de felul: „Ce ne trebuie nouă Valentine's Day, când avem străvechiul nostru Dragobete?".

Redactorul instituţiei respective, căruia-i venise ideea de a formula, pe această cale, o asemenea întrebare, exprimând în fond o anumită opţiune izvorâtă la rândul ei dintr-o binecunoscută mentalitate, ignora însă mai multe date şi realităţi, între care:

- denumirea de **Dragobete** a fost şi a rămas mereu limitată ca răspândire, fiind practic necunoscută celei mai mari părţi a poporului român (indiferent de condiţie şi de mediu);
- formal, ea reprezintă urmarea unei false etimologii (sau etimologii populare), pe teren românesc, a cuvântului bulgar **dragoveţ** = „specie de plantă" <adjectivul **drag** + sufixul **oveţ**, având sensul propriu de „cel care conţine (care este purtător de) dragoste"; fiind percepută de vorbitori ai limbii române ca un plural, forma de provenienţă bulgară **dragoveţ** a fost „trecută" de aceştia la singular, adică la un probabil **dragovet**, de unde, ulterior, prin apropiere de substantivul **bată** (pl. **bete**) şi poate şi sub influenţa sufixului **-ete** (productiv în zona respectivă), s-a ajuns la actualul **dragobete** (în paranteză, ca fapt divers, menţionăm că un redactor, de astă dată din presa scrisă a ultimilor ani, recidivând în mania tracismului, devenită cronică la noi în „epoca de aur", explica la un moment dat pe **Dragobete** prin anticul **Tyragetae** – „geţii de la Tyras" (Nistru), ceea ce ar putea fi socotit comic, dacă n-ar fi, în egală măsură, penibil);
- numele Sfântului Valentin (originar din latină, adică din limba căreia i se datorează însuşi statutul limbii române) şi obiceiurile legate de ziua acestuia (14 februarie) sunt cunoscute unei părţi cel puţin la fel de importante a poporului român (de religie catolică şi, într-o anumită măsură, de naţionalitate română) ca şi aceea care-l cunoaşte pe Dragobete.

Având în vedere toate acestea, întrebări şi explicaţii de tipul celor tocmai amintite devin, dacă nu ridicole, atunci inadecvate şi în orice caz inutile, căci, indiferent de existenţa lor, cele două tendinţe despre care vorbeam mai sus vor continua să se manifeste, atât prin **Dragobete** sau prin

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

Ziua Sfântului Valentin, cât şi prin **manele**, fiecare în parte cu mai mult sau mai puţin folos şi justificare pentru societatea românească.

Sfârşitul „secesiunii" şi reluarea tendinţei spre o „lume unică", în formulările de acum peste o jumătate de secol ale lui Anton Golopenţia, au drept consecinţă nu numai cele două tendinţe menţionate, ci şi posibilitatea cunoaşterii libere de către specialişti a unor manifestări şi fenomene din noul spaţiu global către care se tinde.

Aflată, deocamdată, în special din motive de ordin material, la îndemâna specialiştilor din ţările care n-au cunoscut „secesiunea", această oportunitate, accesibilă tuturor, într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat, va permite într-o zi şi unui cercetător român să abordeze cu propria-i viziune, un fenomen al culturii populare dintr-o zonă conservatoare a Italiei, de felul celui reprezentat la noi de ceea ce cunoaştem îndeosebi prin denumirea generică „Cimitirul vesel de la Săpânţa".

Şi ar fi, desigur, de dorit ca respectivul cercetător să poată realiza acest lucru la un nivel comparabil cu acela la care profesorul Bruno Mazzoni de la Unviersitatea din Pisa şi-a dus la capăt lucrarea intitulată *Le inscrizioni parlanti del cimitero di Săpânţa* (Pisa, Edizioni Ets, 1999, 334 p.).

Denumită cu modestie, în subtitlu, „Edizione" (=ediţie), cuprinde textele a 321 de inscripţii (304 versificate), care, împreună cu crucile respective şi cu pictura lor naivă, alcătuiesc un ansamblu original, ale cărui începuturi datează din a doua jumătate a anilor '30 ai secolului al XX-lea şi se datorează lui Ion Stan Pătraş şi unor elevi ai săi, precum Gheorghe şi Toader Stan, Toader Turda, iar de la moartea sa, în 1977, unui alt elev, Dumitru Pop. Toate textele sunt reproduse în limba română şi însoţite de traducerea lor în limba italiană.

Spuneam că lucrarea se intitulează cu modestie ediţie, deoarece, în afara textelor şi a traducerilor, conţine o amplă secţiune, intitulată, la fel de modest, „Introduzione" (Introducere), unde nu numai că se prezintă date fundamentale (geografice, istorice, etnografice etc.) despre Maramureş, despre diferite aspecte generale ori locale ale ceremonialului funebru, despre fenomenul de la Săpânţa în sine şi despre unele corespondenţe ale sale, interne sau externe, mai vechi sau mai noi, despre Ion Stan Pătraş şi discipolii lui, dar se abordează şi chestiuni de grafie, de lingvistică (prezentându-se şi analizându-se numeroase particularităţi fonetice, morfosintactice, lexicale dintr-un grai extrem de preţios pentru cercetători, datorită influenţelor specifice şi, mai ales, arhaicităţii sale), de structură a textului, de versificaţie etc., totul însoţit de un glosar, de un indice al numelor proprii şi de o amplă bibliografie, numită „selectivă".

Fie şi din această sumară enumerare, se poate înţelege că lucrarea nu este, de fapt, o simplă **ediţie**, ci mai curând o **monografie** a unui fenomen original din spaţiul civilizaţiei rurale româneşti, a cărui prezentare în exterior, dincolo de succesul peste aşteptări înregistrat în Italia, rămâne o sursă preţioasă de date şi informaţii pentru specialişti din mai multe domenii.

Între aceste domenii nu trebuie uitat, desigur, cel istoric, căci fiecare inscripţie în parte reprezintă şi o frântură din cronica populară (specie cu largă circulaţie în literatura română veche) a unei colectivităţi, din care se pot afla şi înţelege nu numai informaţii, idei şi concepţii obişnuite, legate de viaţa şi destinul unor oameni, dar şi informaţii mai puţin obişnuite, dintre acelea care, în spaţiul supus „secesiunii", au putut depăşi, numai în acest mod, barierele stricte ale cenzurii, dăinuind miraculos peste timp.

Aflăm, spre exemplu, din inscripţia cu nr. 163 (p. 194-195) că Ion Pop, luptător în armata română pe frontul de est, în al doilea război mondial, căzut prizonier la ruşi, a fost executat în Munţii Urali, în 1946, deci la un an după terminarea războiului, că Dumitru a Diochii şi Pop Gheorghe şi-au sfârşit zilele în închisoarea de la Gherla, în 1953, respectiv 1954, pentru că au ajutat pe călugării şi pe preoţii greco-catolici ascunşi în păduri, după interzicerea bisericii lor, în 1948 (a se vedea inscripţiile 203 - p.p. 226-227 şi 244 - p. 257); că Stat Dumitru, alungat din propria-i casă (în care s-a făcut „Colectivul", a ajuns la mină, s-a îmbolnăvit şi a murit înainte de a-şi vedea nepoţii crescând (inscripţia 265 - p. 272) etc.

Iată, prin urmare, cât de diferite şi în acelaşi timp, cât de neaşteptate pot fi implicaţiile procesului despre ale cărui tendinţe şi aspecte am încercat a formula câteva consideraţii şi a aduce câteva exemple în contribuţia de faţă.

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

SECESSION AND GLOBALIZATION

- Abstract -

Into a study, remarkable from the point of view of its theoretical value and its prevision, elaborated in September 1949, Anton Golopeția uttered: „After the development of the means of communication has brought together continents and countries and made the planet to become a unique world, these kind of secessions involve the other countries from all the continents." (Sugestii pentru un program de guvernare, Enciclopedică Publishing House, Bucharest, 2001)

The time will prove he was right. The Romanian intellectual remained a visionary even under the sign of his own tragic destiny (maybe, especially because of it), on one hand, quickening the end of the secession for the world he belonged, and emphasizing the anticipated tendency of resuming the globalization (as a consequence of a new technological step, impossible to be anticipated), and on the other hand, making to appear against this tendency all kinds of obstacles, whose causes only Galopeția could have then predicted.

Actually, globalization or mondialization doesn't represent, from certain points of view, a novelty.

Actually, we are talking about a very old process that evolved and changed in time, concerning both the space where it was possible to take place in successive periods of time (according to a certain level of knowledge, beliefs or specific conceptions) and the content that was influenced by such elements.

The fact that things were like that, is proved nowadays, when once with the end of the „sucession" and the resuming of the tendency to a „unique world" (Galopeția talked about in 1949), we notice that, as we are concerned, globalization is developed in two tendencies: a general one, present anywhere in the world (excepting the societies under the sign of secession), and a local one (national or regional), representing actually the resuming of some specific details of the anterior phases of this process, dating from the time when the collective outlook, and the contours of the wold were reduced to those representing only a certain part of it.

Proof for the viability of remarks like these can be brought from different domains, among which that of the culture and of folk civilization, domains that we consider the most significant ones.

Notă:

[1] Anton Golopenția, *Sugestii pentru un program de guvernare,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001.

www.muzeulastra.com / www.cimec.ro